

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Rewitalizacja obszarów wiejskich dzięki inteligentnym wsiom

(2018/C 164/08)

Sprawozdawca: Enda STENSON (IE/EA), rada hrabstwa Leitrim**ZALECENIA POLITYCZNE**

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji dotyczącą działań UE na rzecz inteligentnych wsi, która stanowi uznanie potrzeby ukierunkowanych działań wspierających ożywienie obszarów wiejskich jako zrównoważonych miejsc do życia i pracy. Stwierdza, że zwiększenie dobrobytu i witalności obszarów wiejskich należą do najpilniejszych zadań, ponieważ bardziej zrównoważony rozwój terytorialny może stanowić podstawę dla osiągnięcia większej zrównoważoności społeczno-gospodarczej i środowiskowej.
2. Zauważa, że dokument Komisji oraz zaangażowanie komisarzy do spraw rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, do spraw polityki regionalnej oraz do spraw mobilności i transportu stanowią solidną podstawę do przyjęcia skoordynowanego i międzysektorowego podejścia do opracowania tej inicjatywy.
3. Wyraża jednak ubolewanie z powodu mało ambitnego charakteru tego dokumentu, który stanowi zestawienie istniejących już wcześniej inicjatyw. Wzywa do zwiększenia ambicji i rozwoju ukierunkowanej i perspektywicznej polityki dotyczącej inteligentnych wsi na okres po roku 2020, która wynika z potrzeby skonsolidowania palety „inteligentnych” instrumentów UE ukierunkowanych na konkretne obszary.
4. Podkreśla, że jeśli ma zostać wdrożony trwały i skuteczny program na rzecz inteligentnych wsi na kolejny okres finansowania, już teraz należy podjąć prace przygotowawcze, przy czym należy uwzględnić usprawnioną koordynację i synergie między odpowiednią polityką UE a strumieniami finansowania poprzez opracowanie zintegrowanej polityki i instrumentu wsparcia dla inteligentnych wsi.
5. Zwraca uwagę na znaczenie ścisłej koordynacji na wszystkich poziomach sprawowania rządów, z poszanowaniem zasady pomocniczości, w celu określenia rozwiązań „oddolnych” i „ukierunkowanych terytorialnie”. Podkreśla kluczową rolę władz lokalnych i regionalnych we wdrażaniu ram polityki.
6. Proponuje przekształcenie pojęcia inteligentnych wsi w szersze pojęcie inteligentnych obszarów wiejskich oraz włączenie tej inicjatywy do europejskiej agendy wiejskiej, aby również wspierać i rozwijać synergie między sąsiednimi wsiami w obrębie inteligentnych obszarów wiejskich.
7. W tym kontekście uznaje znaczenie deklaracji z Cork 2.0 dla tworzenia ram służących usprawnieniu polityki rolnej i polityki na rzecz obszarów wiejskich oraz zdecydowanie popiera dziesięć kierunków polityki wymienionych w deklaracji, w tym m.in. uznanie potrzeby zwrócenia szczególnej uwagi na pokonanie przepaści cyfrowej⁽¹⁾.
8. Podkreśla, że ożywienie obszarów wiejskich musi wspierać radzenie sobie z długoterminowym problemem wyludniania dzięki działaniom promującym i wspierającym zrównoważoność, wymianę pokoleń oraz zdolność obszarów wiejskich do przyciągania nowych mieszkańców.
9. Wzywa Komisję, by rozważyła podjęcie prostych, łatwych do powielenia i dostępnych działań również w bardzo małych wsiach, które często nie mają wystarczającej struktury, by łatwo przeprowadzić inteligentne działania.

⁽¹⁾ Deklaracja z Cork 2.0 2016, pkt 3.

10. Wskazuje, że szczególną uwagę należy zwrócić na wyzwania stojące przed peryferyjnymi regionami wiejskimi, które borykają się nie tylko z problemem dostępu do infrastruktury szerokopasmowej, ale również z poważnymi wyzwaniami dotyczącymi połączeń transportowych i energetycznych, a więc z brakiem dostępu do najważniejszych usług publicznych. Uważa, że należy włączyć koncepcję przekrojowego uwzględniania kwestii wiejskich we wszystkich obszarach polityki (ang. *rural proofing* ⁽²⁾) do inicjatywy na rzecz inteligentnych obszarów wiejskich z myślą o zastosowaniu tego podejścia do opracowania szerszych inicjatyw politycznych mających wpływ na obszary wiejskie.

11. Podkreśla, że peryferyjne regiony przygraniczne stoją w obliczu coraz większych trudności oraz że istnieje potrzeba wzmocnienia możliwości i programów współpracy transgranicznej w celu sprostania tym wyzwaniom.

Zmniejszenie przepaści cyfrowej

12. Podkreśla, że szybkie i niezawodne połączenia szerokopasmowe są niezbędne do oferowania usług cyfrowych i zapewnienia możliwości prawidłowego funkcjonowania w globalnej gospodarce. Infrastruktura ICT jest zatem decydującym czynnikiem potencjału rozwojowego regionów w Unii.

13. W związku z tym ponownie wyraża opinię, że konieczne są wysiłki w celu zagwarantowania szybkiej sieci telekomunikacyjnej o jednakowej przepustowości w całej UE, co stanowi konieczny warunek konkurencyjności i wzrostu gospodarczego obszarów wiejskich oraz jest zgodne z celami określonymi w Europejskiej agendzie cyfrowej w ramach strategii „Europa 2020” ⁽³⁾.

14. Ubolewa, że postęp jest nadal niezadowalający i nierówny oraz że utrzymują się dysproporcje, w szczególności między regionami miejskimi i wiejskimi. Skalę wyzwań obrazuje fakt, że w 2012 r. 9,1 mln gospodarstw domowych w UE nadal nie miało dostępu do stacjonarnych sieci szerokopasmowych, z czego 90 % było na obszarach wiejskich ⁽⁴⁾.

15. Zwraca uwagę, że na szczeblu UE celem jest zapewnienie, by do 2020 r. łącza o przepustowości większej niż 30 Mb/s działały w całej Europie, w tym na obszarach o bardziej wiejskim charakterze i bardziej odizolowanych obszarach. Jednak jest to tylko średnia UE, a pomiędzy krajami i obszarami lokalnymi występują duże różnice, zwłaszcza na obszarach wiejskich i najbardziej oddalonych, gdzie nawet w zamożnych państwach członkowskich nie należy do rzadkości, że szybkość przesyłu wynosi 10 MB/s. Jest to standardowa szybkość pozwalająca typowemu gospodarstwu domowemu na korzystanie z najpopularniejszych usług online. Brak wystarczającej łączności szerokopasmowej jest w dzisiejszych czasach poważnym wyzwaniem dla spójności terytorialnej. Wzywa Komisję, by wzmogła wysiłki na rzecz rozwoju szybkiego internetu na obszarach wiejskich z wykorzystaniem łatwo dostępnych modeli finansowania, które nie ograniczałyby niektórym państwom członkowskim dostępu do finansowania inwestycji w sieci szerokopasmowe oraz które ułatwiłyby dostęp do finansowania inwestycji w sieci szerokopasmowe w ramach projektów na małą skalę. Domaga się również przyznania konkretnych pożyczek na rozwój sieci szerokopasmowych na obszarach wiejskich i nie przeznaczania ich na inne cele.

16. Zaleca stanowczo, aby w dążeniu do wypełnienia obietnic w ramach inicjatywy na rzecz inteligentnych wsi uznano dostęp do internetu za usługę użyteczności publicznej na szczeblu UE i w stosownych przypadkach na szczeblu krajowym, ustanawiając minimalne możliwe do zaakceptowania normy dla połączeń internetowych, które oprócz dobrego dostępu do internetu mogą także zapobiegać przyszłym zmianom w dostawach usług (w tym wyłączeniu miedzianych linii telefonicznych i wprowadzeniu technologii 4G) i zapewniając usługi ratunkowe, zwłaszcza dla społeczności cyfrowo oddalonych, tak jak ma to miejsce w Szwajcarii i Finlandii, gdzie dostęp ten jest gwarantowany również na poziomie lokalnej pętli abonenckiej. Powinno to być co najmniej warunkiem wstępnym wszelkiego finansowania inteligentnych wsi.

17. Zaznacza, że ważne jest, by rozwój technologii związanej z inicjatywami na rzecz inteligentnych wsi dokonywał się przy wykorzystaniu otwartych standardów. Będzie to sprzyjać współpracy między organami administracji i przedsiębiorstwami, a także ponownemu wykorzystaniu opracowanych rozwiązań oraz ich interoperacyjności.

18. Opowiada się za zapewnieniem szkoleń dla osób z różnych kategorii wiekowych z zakresu korzystania z technologii cyfrowych oraz za dostosowaniem nauczania do grupy docelowej, z myślą o cyfryzacji niektórych usług publicznych na szczeblu lokalnym i na innych szczeblach (zamawianie dokumentów, deklaracje podatkowe, rachunki elektroniczne, identyfikowalność, WPR itp.). Domaga się ponadto zapewnienia prawa do nabycia umiejętności cyfrowych, co zagwarantowałoby wszystkim obywatelom dostęp do tego rodzaju szkoleń, by mogli wykonywać podstawowe zadania w nowym środowisku cyfrowym. Wnosi także o finansowanie tych szkoleń z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.

⁽²⁾ Podejście to oznacza zapewnienie, aby przy opracowywaniu i realizowaniu wszystkich polityk i programów uwzględnione były potrzeby i interesy mieszkańców wsi, wiejskich społeczności i przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich. Z punktu widzenia instytucji rządowych szczebla centralnego podejście to oznacza ocenę wariantów polityki mającą na celu zapewnienie wdrożenia najsprawiedliwszych rozwiązań dla obszarów wiejskich.

⁽³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów „Innowacje i modernizacja gospodarki wiejskiej” (Dz.U. C 120 z 5.4.2016, s. 10).

⁽⁴⁾ 6. sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, lipiec 2014 r.

19. Uważa, że poszerzenie zasięgu szerokopasmowego na obszarach wiejskich i wyzwania związane ze świadczeniem usług na poziomie lokalnej pętli abonenckiej są bezpośrednio związane z dominacją rynkową i dostawcami utrwalonymi w świadomości odbiorców. Kwestia ta nie zostanie rozwiązana, dopóki ramy regulacyjne nie zaczną dostarczać bodźców do wejścia na rynek alternatywnych operatorów, którzy uruchomią dostęp nowej generacji, a także dopóki ramy te nie będą zachęcać do rozwijania innowacji kierowanych przez społeczność.

20. Uważa, że rolnicy, wraz z całym sektorem rolnictwa, powinni być główną grupą docelową szkoleń w zakresie technologii cyfrowych, z myślą o ułatwieniu wdrażania i rozwoju narzędzi i metod rolnictwa elektronicznego.

21. Zaleca zwiększenie środków przeznaczonych na szkolenia i podnoszenie świadomości na temat możliwości oferowanych przedsiębiorstwom wiejskim w aktualnym kontekście gospodarki cyfrowej, do których zaliczyć można między innymi dostęp do nowych rynków, rozwijanie nowych produktów i zdobywanie lojalności klientów.

22. Odnotowuje różne inicjatywy dotyczące „ośrodków cyfrowych” realizowane obecnie w niektórych państwach członkowskich, gdzie – mimo iż nie w każdym domu na obszarach wiejskich jest dostęp do szybkiej sieci szerokopasmowej – dostęp ten jest zapewniony w wyznaczonych ośrodkach⁽⁵⁾.

23. Dostrzega, że działalność tych ośrodków nie tylko przyczynia się do zmniejszenia przepaści cyfrowej, ale przynosi również dodatkowe korzyści pod względem tworzenia przyjaznej przestrzeni publicznej, rewitalizacji ośrodków wiejskich, zapewniania miejsc pracy i tworzenia możliwości szkoleniowych dla mieszkańców obszarów wiejskich.

24. Dostrzega, że ośrodki te mogą stanowić bazę dla innych e-usług, takich jak e-zdrowie (np. konsultacje online), e-usługi prawne (tj. porady prawne), e-administracja (np. głosowanie przez internet, składanie deklaracji podatkowych, wniosków o świadczenia) czy usługi handlu elektronicznego (np. bankowość internetowa, sprzedaż itp.).

Inteligentne miasta i inteligentne obszary wiejskie

25. Uważa, że w ramach inicjatywy na rzecz inteligentnych obszarów wiejskich – na wzór modelu inteligentnych miast – należy przyjąć szerokie podejście w zakresie rozwoju i innowacji w celu uwzględnienia następujących sześciu wymiarów:

- a) inteligentnej, innowacyjnej i wydajnej gospodarki opartej na przedsiębiorczości;
- b) zwiększonej mobilności z dostępnymi, nowoczesnymi i zrównoważonymi sieciami transportowymi;
- c) koncepcji ekologicznej i zrównoważonej energii;
- d) wykwalifikowanych i zaangażowanych obywateli;
- e) jakości życia w dziedzinie kultury, zdrowia, bezpieczeństwa i edukacji;
- f) skutecznej, przejrzystej i ambitnej administracji.

26. Z zadowoleniem przyjmuje nowy program WiFi4EU na rzecz poprawy łączności internetowej w społecznościach lokalnych, lecz odnotowuje, że projekty będą wybierane na zasadzie kolejności zgłoszeń, ale przy zachowaniu równowagi geograficznej. Przy wybieraniu projektów należy zwrócić uwagę na dodatkowe przeszkody, którym muszą stawić czoła mniejsze społeczności wiejskie posiadające mniejsze zasoby niż miasta.

27. Podkreśla, że koncepcje „inteligentne miasta” i „inteligentne wsie/inteligentne obszary wiejskie” nie powinny być sobie przeciwstawiane, ale postrzegane jako komplementarne oraz wzajemnie wspierające i umacniające własne powodzenie. Jeśli chodzi o strategię, obszar nie kończy się na granicy administracyjnej, ale współpracuje z sąsiednimi jednostkami miejskimi lub wiejskimi oraz planuje swój rozwój w harmonii ze środowiskiem. Należy myśleć o ustanowieniu pozytywnych relacji między mieszkańcami miast a mieszkańcami obszarów wiejskich, a nie jedynie o spełnianiu potrzeb obszarów wiejskich przez dostawców usług z obszarów wiejskich. Podkreśla, że cały system osiedlania się będzie trwał tylko wówczas, gdy będą trwałe wszystkie jego elementy: od dużych miast aż do wsi.

⁽⁵⁾ Na przykład Ludgate Hub (Irlandia), The Hive w hrabstwie Leitrim (Irlandia).

28. Jednocześnie przyznaje, że istotne jest uświadomienie sobie odmiennych cech każdego modelu, a w szczególności faktu, że w modelu inteligentnych miast można wykorzystać wiele podmiotów do promowania i podejmowania inicjatyw, podczas gdy obszary wiejskie pozbawione są tej możliwości, ponieważ na ogół dysponują one bardziej ograniczonymi zasobami ludzkimi i zdolnościami administracyjnymi. Różnice te należy uwzględnić przy opracowywaniu przyszłych ram polityki i możliwości finansowania.

29. Zwraca uwagę, że Dyrekcja Generalna Komisji ds. Energii uruchomiła europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz inteligentnych miast i wspólnot, którego celem jest propagowanie i wspieranie doświadczeń inteligentnych obszarów w UE. Wyraża ubolewanie, że do tej pory obszary wiejskie nie zostały uwzględnione jako priorytet w ramach tych prac.

Mobilność i energia

30. Uważa, że w opracowywaniu inicjatywy na rzecz inteligentnych wsi/obszarów zrównoważone połączenia i sieci transportowe są równie istotne jak ulepszona łączność cyfrowa, zważywszy na stojące przed obszarami wiejskimi szczególne wyzwania związane z rozproszeniem ludności i wysokimi kosztami. Zauważa, że w swoim własnym dokumencie dotyczącym inteligentnych wsi Komisja odwołuje się do instrumentu „Łącząc Europę” jako obszaru unijnego wsparcia dla inteligentnych wsi, a także wzywa do zapewnienia większej ilości szczegółowych informacji na temat sposobów wykorzystania tego finansowania do rozwoju połączeń na obszarach wiejskich, w szczególności na obszarach najbardziej peryferyjnych.

31. Przypomina o możliwościach, jakie stwarza pod względem gospodarczym, społecznym i środowiskowym decentralizacja wytwarzania energii (elektrycznej i ciepłej), oraz o możliwym synergicznym oddziaływaniu takiej decentralizacji z rozwojem obszarów wiejskich/rozwojem regionalnym i WPR (w ramach filaru 2). Chodzi na przykład o rolę energii wiatru, energii słonecznej, energii z biomasy i biogazu w wytwarzaniu energii elektrycznej oraz rolę biomasy (np. drewna) lub biogazu w lokalnym ogrzewaniu. Podkreśla znaczenie przyznania władzom lokalnym i regionalnym uprawnień do inicjowania i wdrażania ukierunkowanych środków ochrony środowiska oraz zarządzania nimi, a także umożliwienia tym władzom zawierania umów terytorialnych, podpisywanych wspólnie z wiejskimi dostawcami źródeł paliw/energii, które są wytwarzane lokalnie ⁽⁶⁾.

Wsparcie dla podejść oddolnych

32. Uznaje sukcesy osiągnięte dzięki zastosowaniu podejść oddolnych w rozwoju lokalnym, takich jak LEADER oraz ostatnio rozwój lokalny kierowany przez społeczność.

33. Uważa jednak, że może istnieć tendencja do nadmiernego polegania na takich podejściach oraz że również inni uczestnicy (np. brokerzy innowacji) mają do odegrania rolę w pobudzaniu potencjału obszarów wiejskich. Broker innowacji działa w celu określenia silnych punktów i szans w ramach wsi/obszaru wiejskiego i skupia odpowiednie instytucje (trzeci poziom, władze lokalne, źródła finansowania itd.), tak aby koordynować istniejące i przyszłe działania i potencjalne źródła finansowania. Muszą one angażować i informować społeczność oraz uzyskać od niej zgodę na rozwijanie wizji i poczucia odpowiedzialności oraz dzielić się korzyściami.

34. Jest zdania, że brokerzy są w stanie stymulować rozwój produktów małych przedsiębiorstw oraz usuwać bariery rynkowe, a także promować lokalną konsumpcję i krótkie łańcuchy dystrybucji produktów rolno-spożywczych i lokalnych odnawialnych nośników energii.

35. Uważa, że władze lokalne i regionalne są idealnie przygotowane do pełnienia tej funkcji, a w niektórych przypadkach już ją pełnią za pośrednictwem rad ds. rozwoju, biur przedsiębiorczości, przetargów konkurencyjnych itp.

36. Stwierdza, że kluczowe znaczenie ma zapewnienie dostępu do finansowania dla małych projektów, które są dostępne na szczeblu lokalnym. Należy tu również uwzględnić wsparcie dla innowacyjnych projektów i inicjatyw, które można dostosować do szczególnych potrzeb społeczności wiejskich w całej UE, w tym w regionach peryferyjnych.

37. Wzywa do uproszczenia procesu ubiegania się o dostęp do strumieni finansowania – w obecnym programie rozwoju obszarów wiejskich obserwuje się istotny brak przejścia od etapu wyrażenia zainteresowania do złożenia pełnego wniosku, co spowodowane jest trudnościami ze spełnieniem wymogów procedury składania wniosków. Podkreśla, że nie powinno być przerw między zakończeniem obecnego programu rozwoju obszarów wiejskich a rozpoczęciem kolejnego po roku 2020 – taka ciągłość pozwoli zachować dynamikę i zaufanie.

⁽⁶⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – W kierunku polityki UE dotyczącej zrównoważonej żywności i sprzyjającej tworzeniu miejsc pracy i wzrostowi gospodarczemu w regionach i miastach Europy (Dz.U. C 272 z 17.8.2017, s. 14).

38. Wskazuje, że wnioski, na podstawie których zostało przyznane finansowanie, powinny zachęcać do tworzenia sieci i klastrów, do uczestnictwa w nich i do udziału we współpracy – co jest zazwyczaj konieczne na małych obszarach wiejskich do zwiększenia skali i zdobywania wiedzy.

39. Zaleca, aby inteligentne obszary wykorzystały swoje społeczno-kulturowe dziedzictwo do rozwoju i promowania wyrazistego wizerunku miejsca, w którym istnieją wszystkie elementy infrastruktury, w szczególności infrastruktura usług świadczonych w interesie ogólnym, niezbędne dla prowadzenia działalności gospodarczej i zachęcenia do przenoszenia przedsiębiorstw z miast.

40. Przyznaje, że kolejnym wyzwaniem dla władz lokalnych i regionalnych jest posiadanie aktualnych informacji na temat możliwości finansowania oraz dostępu do tych możliwości. Będzie to wymagało, by właściwe dyrekcje generalne Komisji Europejskiej i instytucje zarządzające odpowiedzialne za odpowiednie unijne strumienie finansowania na szczeblu krajowym i regionalnym odgrywały aktywną rolę. Również KR może odgrywać ważną rolę w wymianie informacji, wspieraniu sieci i dostarczaniu przykładów najlepszych praktyk, m.in. z wykorzystaniem prac partycypacyjnej platformy na rzecz sieci szerokopasmowej, utworzonej wspólnie przez KR i Komisję Europejską.

41. Sugeruje, że Komisja mogłaby przyczynić się do zwiększenia skuteczności informowania o możliwościach dostępnych na szczeblu UE, ustanawiając doroczną nagrodę dla inteligentnych wsi/obszarów w UE, które odniosły największe sukcesy. Można by również posłużyć się istniejącymi sieciami, takimi jak np. Europejska Sieć Przedsiębiorczości, wraz z powiązаныmi partnerami lokalnymi oferującymi usługi w państwach członkowskich, aby zapewnić aktualne informacje dotyczące różnych zagadnień ważnych dla przedsiębiorców we wsiach i na obszarach wiejskich.

42. Zwraca uwagę na funkcję wspomagającą, jaką mogą pełnić władze lokalne i regionalne przez uwzględnienie „inteligentnego podejścia” w strategiach planowania i regionalnych strategiach przestrzennych. Strategie takie obejmują ocenę zasobów i zdolności regionalnych, wyznaczenie miejsc kolokacji usług oraz wspomagającą politykę gospodarczą.

Bruksela, dnia 1 grudnia 2017 r.

Karl-Heinz LAMBERTZ

*Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów*
